

В.В. Ліпинський

кандидат юридичних наук, доцент
(Академія митної служби України)

УДК 351.713

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Проаналізовано практику судового розгляду адміністративних справ про порушення митних правил, а також досліджено проблемні питання з цієї тематики. На підставі проведеного аналізу запропоновано шляхи врегулювання зазначених питань.

***Ключові слова:** порушення митних правил, митні органи, розгляд справи, суди, адміністративні стягнення.*

Стаття посвячена аналізу практики судового розгляду адміністративних дел о нарушении таможенных правил, а также исследованию проблемных вопросов по этой тематике. На основании проведенного анализа представлены пути урегулирования указанных вопросов.

***Ключевые слова:** нарушение таможенных правил, таможенные органы, рассмотрение дела, суды, административные взыскания.*

The article is devoted to study and analysis of practice of judicial consideration of administrative cases on violation of customs rules, as well as to research of problems on this subject. On the basis of the conducted analysis the ways of settlement of the indicated problems are presented.

***Keywords:** the violation of customs rules, the customs authorities, consideration of a case, courts, administrative sanctions.*

Постановка проблеми. Одним з основних завдань, які покладені на митні органи України, є боротьба з порушеннями митних правил. Оперативність та швидкість застосування норм адміністративної відповідальності в порівнянні з іншими (швидкість провадження, відсутність складного процесу доказування, як у кримінальному процесі, тощо), з одного боку, дозволяє виокремити її з системи інших правових засобів, але разом з тим й ускладнює процес запровадження нововведень у систему норм, які врегульовують адміністративну відповідальність [1; 3].

Реалізація цих положень пов'язана, зокрема, з виявленням порушень митних правил, їх фіксацією та у випадках, передбачених Митним кодексом України, направленням справ на розгляд до суду. З метою забезпечення своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин під час розгляду кожної справи судові органи повинні неухильно дотримуватись вимог діючого законодавства.

Враховуючи вказане, вивчення проблемних питань судового розг-

ляду справ про порушення митних правил заслуговує особливої уваги.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Окремим питанням притягнення до адміністративної відповідальності та розгляду справ про порушення митних правил присвятили свої роботи такі вітчизняні науковці та практичні працівники, як Ю.М. Дьомін, С.В. Ківалов, С.В. Кувакін, А.І. Педешко, Д.В. Приймаченко та інші. Проте питання щодо судового розгляду адміністративних справ про порушення митних правил майже не досліджувались.

Метою статті є вивчення та аналіз практики судового розгляду адміністративних справ про порушення митних правил, а також дослідження проблемних питань з цієї тематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечуючи своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин у кожній справі про порушення митних правил, судді повинні перевіряти правильність правової оцінки вчинених правопорушником дій [4].

У 2010 р. та першому кварталі 2011 року районними судами м. Києва розглянуто 778 адміністративних справ про порушення митних правил, з них:

- Солом'янським районним судом м. Києва – 472 справи;
- Шевченківським районним судом м. Києва – 62 справи;
- Подільським районним судом м. Києва – 18 справ;
- Голосіївським районним судом м. Києва – 226 справ.

На розгляд інших районних судів м. Києва зазначена категорія справ не надходила.

Солом'янським районним судом м. Києва з розглянутих 472 справ закрито 90, з них:

- за відсутності події та складу правопорушення – 78;
- у зв'язку з закінченням строків накладення стягнення за порушення митних правил 12 справ.

Шевченківським районним судом м. Києва з розглянутих 62 справ закрито 18, причому всі у зв'язку з закінченням строків накладення стягнення за порушення митних правил.

Подільським районним судом м. Києва з розглянутих 18 справ закрито 6, з них:

- за відсутності події та складу правопорушення – 2;
- у зв'язку з закінченням строків накладення стягнення за порушення митних правил – 4.

Голосіївським районним судом м. Києва з розглянутих 226 справ закрито 3 (за відсутності події та складу правопорушення) [6].

Згідно з ч. 1 ст. 363 Митного кодексу України (далі – МК України) про кожний випадок виявлення порушення митних правил уповноважена посадова особа митного органу, яка виявила таке порушення, складає протокол [2].

Протокол про порушення митних правил є основним джерелом доказів. Проте це може бути лише за умов: по-перше, коли протокол складений уповноваженою на те посадовою особою митних органів;

по-друге, складений не пізніше термінів, передбачених для накладення адміністративного стягнення; по-третє, зміст протоколу відповідає усім вимогам, передбаченим ст. 363 МК України.

Статтею 359 МК України визначено коло посадових осіб митних органів, уповноважених складати протоколи про порушення митних правил.

Однак законодавець чітко не визначив, які ж посадові особи мають право на складання протоколів, тому для з'ясування цього питання потрібно звертатися до відомчих нормативних актів, оскільки перелік посадових осіб, уповноважених складати протокол про порушення митних правил, затверджуються Державною митною службою України (далі – Держмитслужба України) або керівниками митниць.

Проте судами при розгляді справ про порушення митних правил не перевіряються повноваження посадових осіб, що склали протокол про порушення митних правил, що може бути наслідком прийняття незаконних рішень.

Пунктом 3 ч. 2 ст. 363 МК України встановлено, що протокол про порушення митних правил повинен містити необхідні для розгляду справи відомості про особу, яка притягується до відповідальності [2].

Згідно з п. 6.2.3. Методичних рекомендацій щодо провадження у справах про порушення митних правил, затверджених наказом Держмитслужби України від 30.12.2004 р. № 936, такими даними є громадянство, прізвище, ім'я, по батькові, день, місяць, рік народження, місце проживання, дані про документ, який засвідчує особу, місце роботи, посада або рід занять. Згідно з тими же методичними рекомендаціями, наявність точних відомостей потрібна для визначення статусу особи (громадянин, посадова особа підприємства) з метою накладення адміністративного стягнення в розмірі, передбаченому Митним кодексом України [5].

На порушення цих вимог закону та наказу досить часто на розгляд судів надходять справи, де в протоколах не зазначено повні відомості про особу.

Крім цього, всупереч вимогам ст. 361 МК України, згідно з якою провадження у справі про порушення митних правил здійснюється українською мовою або мовою більшості населення даної місцевості [2], дані про особу викладені англійською мовою.

Зокрема у справах, що надходили на розгляд Голосіївського районного суду стосовно Й.М. (№ 3-8032/8), М.Д. (№ 3-9065/8), Д.М. (№ 3-9836/8), К.Ш. (№ 3-9211/8), Т.Л. (№ 3-1827/18), В.Ж. (№ 3-7824/10), Х.А. (№ 3-7823/10), В.Ш. (№ 3-7823/10), прізвища та інші відомості про особу, що притягується до адміністративної відповідальності, викладені англійською мовою [6].

Враховуючи загальноприйнятту міжнародну практику, у випадку притягнення до адміністративної відповідальності іноземця прізвище та ім'я особи може зазначатися англійською мовою, всі інші дані про особу, які необхідні для розгляду справи, необхідно зазначати українською мовою.

Неповні відомості про особу можуть бути підставою для повернення справи для додаткової перевірки. Прикладом є справа стосовно П. (№ 3-1995-1/10), водія фірми «Д.» (№ 3-1995-1/10), у якій протокол складений старшим інспектором Київської регіональної митниці. Як зазначено в протоколі, 05.12.09 посадовою особою перевізника фірми «Д» водієм П. було переміщено через митний кордон України товари з приховуванням від митного контролю шляхом подання митним органам України як підстави для переміщення товарів документів, що містять неправдиві дані щодо найменування та асортименту товарів.

Постановою судді Солом'янського районного суду м. Києва адміністративну справу повернуто до Київської регіональної митниці для додаткової перевірки, оскільки в матеріалах справи відсутні дані про те, що П. перебуває у трудових відносинах з фірмою «Д» і, відповідно, є посадовою особою [6].

Статтею 328 МК України встановлено, що адміністративні стягнення у вигляді попередження, штрафу можуть бути накладені не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення. У разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи, але за наявності в діях правопорушення ознак порушення митних правил, стягнення у вигляді попередження, штрафу може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або її закриття [2].

Однак мали місце непоодинокі випадки, коли посадовими особами митних органів тривалий час з дня порушення митних правил не складалися протоколи або тривалий час не направлялися на розгляд до суду.

Так, 23.12.06 в м. Києві на вул. Кібальчича працівниками ДПС ДАІ був затриманий автомобіль «Хюндай-соната» під керуванням громадянина Я. Під час проведення митної перевірки встановлено, що даний автомобіль належить громадянину Німеччини К., який він ввіз в Україну для власних потреб, проте передав по довіреності право керування Я., чим вчинив правопорушення, передбачене ст. 336 МК України. Протокол про порушення митних правил стосовно К. (справа 3-1761-1/10 Солом'янського районного суду м. Києва) складено Київською регіональною митницею лише 15.04.2010 р.

Протокол стосовно О. (справа № 3-1114-1/10 Солом'янського районного суду м. Києва) складений 16.02.2001 р. Київською регіональною митницею, а до суду скерований лише 15.03.2010 р.; стосовно Т. (справа № 3-1582-1/10 Солом'янського районного суду м. Києва) складено 06.03.2002 р., до суду скерований 16.04.2010 р.

Київською центральною спеціалізованою митницею протокол стосовно А. (справа № 3-8302/10) складено 30.04.2010 р., направлено до суду 28.07.2010 р.; стосовно З. (справа № 3-7827/10) складено 09.10.2009 р., до суду направлено 15.07.2010 р.; стосовно Е. (справа № 3-7825/10) складено 03.03.2010 р., направлено до суду 14.07.2010

р.; стосовно А. (справа № 3-8292/10) складено 28.01.2010 р., направлено до суду 28.07.2010 р.; стосовно Д. (справа № 3-8409/8) складено 18.02.2010 р., направлено до суду 28.07.2010 р. та інші. Усі вищезазначені справи надходили на розгляд до Голосіївського районного суду м. Києва [6].

Таким чином, посадові особи митних органів, направивши на розгляд судів справи про порушення митних правил після закінчення строків накладення адміністративних стягнень, визначених ст. 328 МК України, позбавили суди можливості об'єктивно розглянути їх. Оскільки санкції статей, за якими було складено протоколи, є альтернативними, через закінчення строків суди були позбавлені можливості застосувати інші стягнення, крім конфіскації товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил.

Як свідчить проведений аналіз, має місце й інша практика розгляду справ, у яких сплинув строк для накладення стягнення. Так, згідно з протоколом від 15.04.2011 р., громадянин Я. 23.12.2006 р. керував автомобілем «Хюндай-соната», який 26.02.2006 р. на митну територію України для власних потреб тимчасово ввіз громадянин Німеччини К. На розгляд Солом'янського районного суду м. Києва дана справа (№3-1761-1/10) надійшла 30.04.2010 р. Розглядаючи її, суддя визнав К. винним у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 336 МК України, на підставі п. 7 ч. 1 ст. 247 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) провадження у справі закрив, транспортний засіб – автомобіль повернув Я. (особі, яка керувала авто) для подальшого митного оформлення [6].

Приймаючи таке рішення, суд мотивував його тим, що двомісячний строк для накладення такого виду стягнення як штраф – збіг, а обставини справи не дають підстав для застосування такого виду стягнення, як конфіскація предмета правопорушення.

При цьому судом не зазначено, які саме обставини справи не дають підстав для застосування такого виду стягнення, як конфіскація, а також як це узгоджується з приписами ч. 3 ст. 328 МК України про те, що товари – безпосередні предмети порушення митних правил підлягають конфіскації незалежно від часу вчинення або виявлення порушення митних правил [2].

Особливе значення для правильного, якісного та своєчасного розгляду справи в суді має та частина протоколу, в якій міститься вказівка про місце, час та суть порушення митних правил, посилання на статтю Митного кодексу, що передбачає відповідальність за таке порушення (п. 4, п. 5 ч. 2 ст. 363 МК України) [2].

Проте на розгляд судів надходять матеріали, в яких за однакові за складом порушення складаються протоколи на різних осіб. Зокрема, при порушенні митних правил, передбачених ст. 336 МК України (неправомірні операції з товарами, транспортними засобами, що перебувають під митним контролем, зміна їх стану, користування та розпорядження ними у випадках, коли власник такого транспортного засобу

передає право користування іншій особі), в одних випадках посадова особа митного органу складає протокол на власника транспортного засобу, в інших – на особу, яка керує таким транспортним засобом.

Так, 04.12.2010 р. головним інспектором Київської регіональної митниці складено протокол про порушення митних правил за ст. 336 МК України стосовно М., який 17.01.2010 р. керував за дорученням В. автомобілем «AUDI–А6». Цей автомобіль був ввезений на митну територію України з отриманням пільг щодо оподаткування і відповідно до п. 13 ч. 3 ст. 8 Закону України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» поставлений на тимчасовий облік в органах ДАІ на один рік без права відчуження або передачі у користування іншим особам. Розглядаючи дану справу (№ 3-2234/11), Солом'янський районний суд м. Києва 10.03.2011 р. закриття у ній провадження у зв'язку з відсутністю в діях М. складу правопорушення.

Такі ж рішення за аналогічних обставин прийняті суддями Солом'янського районного суду м. Києва у справах про порушення ст. 336 МК України стосовно Н. (справа № 3-1846-1/10) та А. (справа №3-3361/11).

Згідно з зазначеними рішеннями суду, протоколи у цих справах слід було складати стосовно власників транспортних засобів, які їх ввезли на митну територію України і яким, згідно з Законом України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України», забороняється відчуження таких транспортних засобів та передача у користування іншим особам, про що вони повідомляються під час митного оформлення [6].

Має місце складання протоколів про порушення митних правил посадовими особами митних органів за очевидних обставин при відсутності порушень митних правил.

Так, 22.12.2010 р. інспектором Київської регіональної митниці складено протокол стосовно президента компанії «Х» С. за ст. 352 МК України, оскільки ним було вчинено дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю шляхом подання митному органу як підстави для переміщення товарів документів, що містять неправдиві дані. Суть справи: 21.12.2010 р. під час митного огляду вантажу, який надійшов від продавця «Х» покупцеві ДП «Н», було виявлено, що лікарські засоби упаковано в картонні коробки. Крім цього, у вантажному відсіку знаходилось 33 дерев'яних піддони, які не зазначені у вантажній митній декларації (далі – ВМД) та товаросупровідних документах.

Розглядаючи справу № 3- 895/11, Солом'янський районний суд м. Києва обґрунтовано виніс постанову про закриття провадження у справі у зв'язку з відсутністю в даному випадку події правопорушення (хоча судом помилково зазначено в постанові «складу правопорушен-

ня»). Як зазначено в постанові судді, декларантом до митного органу була подана ВМД, в якій відповідно до Інструкції про порядок заповнення вантажної митної декларації, затвердженої наказом Держмитслужби України від 09.08.1997 р. № 307, вказано всі необхідні відомості про задекларований товар. Зокрема, у графі 38 “Вага нетто (кг)” – вага в кг без будь-якої упаковки, у графі 35 “Вага бруто (кг)” – вага товару, що згідно з п. 4 Інструкції включає в себе вагу упаковки (в т. ч. піддо-ни), за винятком контейнерів та транспортного обладнання.

Аналогічні обставини складання протоколу інспектором тієї ж митниці стосовно Х. (справа № 3-2087-1/10 Солом'янського районного суду м. Києва) [6].

Статтею 386 МК України визначено органи, уповноваженні розглядати справи про порушення митних правил.

Зокрема, справи про порушення митних правил, передбачені ст. 329-335, 337, 338, 342-344, 346, 347, 354, 355 МК України, розглядаються митними органами.

Справи про порушення митних правил, передбаченні ст. 336, 339-341, 345, 348-353 МК України, а також усі справи про порушення митних правил, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, розглядаються судами за місцем розташування митних органів, посадові особи яких здійснювали провадження у цих справах [2].

Статтею 36 КУпАП встановлено правила накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень [3].

Проте посадові особи митних органів, уповноважені на складання протоколів, на порушення вищеназваних вимог закону при виявленні порушень митних правил, відповідальність за які передбачена різними статтями МК України та розгляд яких підвідомчий суду та митним органам, складали один протокол про порушення митних правил за двома статтями та направляли такі протоколи на розгляд суду.

За наведених обставин посадова особа повинна скласти два протоколи та направити різним органам, уповноваженим розглядати справи про порушення митних правил (у суд та в митний орган).

Такі справи надходили на розгляд Солом'янського районного суду м. Києва. Зокрема, справи № 3-3490-1/10; № 3-3722-1/10; № 3-4648-1/10 за ст.ст. 352, 355 МК України стосовно Б., № 3-3852-1/10 стосовно К. за ст.ст. 340, 355 МК України, № 3-3992-1/10 стосовно Г. за ст.ст. 340, 355 МК України, № 3-835-1/10 стосовно К. за ст.ст. 340, 352, 355 МК України та ін. Аналогічні справи надходили на розгляд Шевченківського районного суду м. Києва, зокрема, справи № 3-11517/10, №3-11515/10 стосовно Н. за ст.ст. 340, 355 МК України; № 3-11748/10 стосовно У. за ст.ст. 340, 355 МК України. На розгляд Подільського районного суду м. Києва – справа № 3-5570/10 відносно П.

Судді, розглядаючи дані справи, не звернули уваги на вказані порушення закону та не повернули їх для додаткової перевірки, а розглянули по суті.

Проте судді Шевченківського районного суду м. Києва зазначали,

що справи про порушення митних правил, передбачені ст. 355 МК України, підвідомчі не суду, а митним органам. При цьому виділяли матеріали в копіях та направляли митному органу для прийняття рішення по суті. Однак такі дії судів (виділення в копіях, в тому числі копії протоколу) не відповідають вимогам закону, так як за копією протоколу не може бути розглянуто справу. В даному випадку, як зазначалося вище, необхідно повернути матеріали для додаткової перевірки з метою складання двох протоколів [6].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що на судовий розгляд справ про порушення митних правил суттєво впливають недоліки, допущені посадовими особами митних органів під час складання протоколів про порушення митних правил та неякісна підготовка матеріалів адміністративних справ про порушення митних правил.

З метою забезпечення єдиного підходу під час судового розгляду вказаних справ доцільно доповнити чинні законодавчі акти положеннями щодо визначення переліку посадових осіб, уповноважених складати протоколи про порушення митних правил, законодавчо врегулювати питання щодо фіксації даних про особу у випадках притягнення до адміністративної відповідальності іноземців, а також з метою дотримання строків накладення адміністративних стягнень внести доповнення у відповідні статті Митного кодексу України щодо встановлення терміну провадження у справах про порушення митних правил.

Крім того, для забезпечення правильного та однакового застосування чинного законодавства необхідно ініціювати звернення до Верховного Суду України щодо узагальнення судової практики та надання відповідних роз'яснень для використання під час розгляду вказаних справ.

Бібліографічні посилання

1. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: Навч. посіб. / За заг. ред. В.В. Ченцова. – К., 2010.
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.
5. Методичні рекомендації щодо провадження у справах про порушення митних правил: Затв. наказом Держмитслужби України від 30.12.2004 р. № 936 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>.
6. Лист Держмитслужби України від 20.10.2011р. № 20/4-11/07104-ЕП– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>.

Надійшла до редакції 30.11.2011